

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
об'єднаної палати
Касаційного кримінального
суду у складі Верховного Суду

Рішення, внесені до ЄДРСР
за 2018–2019 роки

ЗМІСТ

Розділ I. Застосування норм кримінального права	3
Розділ II. Застосування норм кримінального процесуального права	15

Розділ I

Застосування норм кримінального права

Якщо після постановлення вироку буде встановлено, що засуджений винен ще в кількох злочинах, одні з яких вчинено до, а інші – після постановлення першого вироку, покарання за останнім за часом вироком призначається із застосуванням як ст. 70, так і ст. 71 Кримінального кодексу України (далі – КК).

Якщо вчинення нового злочину в період іспитового строку стає фактичною підставою для визнання (скасування) призначеного за попереднім вироком покарання у виді позбавлення волі, від відбування якого було звільнено особу, таким, що належить відбувати реально, його самостійне виконання при застосуванні ч. 4 ст. 70 КК не допускається за наявності підстав для подальшого призначення остаточного покарання за правилами ч. 1 ст. 71 вказаного Кодексу

25 червня 2018 року об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду розглянула в судовому засіданні кримінальне провадження за обвинуваченням у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 185, ч. 3 ст. 185 КК, за касаційною скаргою прокурора на ухвалу Апеляційного суду Одеської області від 15 листопада 2016 року у справі № 511/37/16-к.

За результатами розгляду об'єднана палата винесла постанову, в якій зазначила таке.

Виходячи з приписів кримінального закону правила призначення покарання, передбачені ч. 4 ст. 70 КК, застосовуються в разі, якщо після постановлення вироку у справі буде встановлено, що особа винна ще й в іншому злочині, вчиненому нею до постановлення попереднього вироку. У такому випадку суд може призначити покарання за другим вироком як шляхом поглинення покарання за першим вироком, так і шляхом приєднання його повністю або частково, однак таким чином, щоб обраний захід примусу не перевищував максимального покарання, встановленого статтею (частиною статті), за якою особу засуджено, і водночас не був меншим строку покарання, визначеного за перший злочин. При цьому суд зобов'язаний до остаточного, призначеного за сукупністю злочинів, покарання зарахувати покарання, відбуте повністю або частково за попереднім вироком, за правилами, передбаченими в ст. 72 цього Кодексу.

Призначення покарання за сукупністю вироків застосовується у випадках, коли засуджений після постановлення вироку, але до повного відбуття покарання вчинив новий злочин. У цьому разі суд відповідно до ч. 1 ст. 71 КК до покарання, призначеного за новим вироком, повністю або частково приєднує невідбуту частину покарання за попереднім вироком. При складанні покарань у порядку ч. 1 ст. 71 КК остаточне покарання має бути більшим від покарання, призначеного за новий злочин, а також від невідбутої частини покарання за попереднім вироком. Ці приписи закону є імперативними і підлягають обов'язковому виконанню.

Отже, у такому разі призначення покарання проходить наступні стадії:

1) призначення покарання за злочин, вчинений до постановлення попереднього вироку; якщо вчинено декілька таких злочинів, які не охоплюються однією статтею чи частиною статті КК, то покарання призначається за кожен злочин окремо;

2) визначення покарання за сукупністю вказаних злочинів (частини 1–3 ст. 70 КК);

3) призначення покарання за сукупністю злочинів, встановлених новим та попереднім вироками, і зарахування у строк покарання повністю або частково відбутого покарання за попереднім вироком (ч. 4 ст. 70, ст. 72 КК);

4) призначення покарання за злочин, вчинений після постановлення попереднього вироку; якщо вчинено декілька таких злочинів, які не охоплюються однією статтею чи частиною статті КК, то покарання призначається за кожен злочин окремо;

5) визначення та призначення покарання за сукупністю вказаних злочинів (частини 1–3 ст. 70 КК);

6) призначення остаточного покарання за сукупністю вироків (ч. 1 ст. 71 КК).

Виходячи із законодавчих приписів, у разі, якщо порушується хоча б один із принципів кримінального права, то руйнуються окремі елементи відповідної структури, і як наслідок – рішення суду містить помилку.

Висновок щодо застосування норми права. Якщо після постановлення вироку у справі буде встановлено, що засуджений винен ще в кількох злочинах, одні з яких вчинено до, а інші – після постановлення першого вироку, покарання за останнім за часом вироком призначається із застосуванням як ст. 70, так і ст. 71 КК: спочатку за правилами ч. 1 ст. 70 КК за сукупністю злочинів, вчинених до постановлення першого вироку, після цього за правилами ч. 4 ст. 70 КК, потім за сукупністю злочинів, вчинених після постановлення першого вироку, і остаточно – за сукупністю вироків відповідно до ч. 1 ст. 71 цього Кодексу. У кримінально-правовій ситуації, коли вчинення нового злочину в період іспитового строку стає фактичною підставою для визнання (скасування) призначеного за попереднім вироком покарання у виді позбавлення волі, від відбування якого звільнялась особа, таким, що належить відбувати реально, його самостійне виконання при застосуванні ч. 4 ст. 70 КК не допускається за наявності підстав для подальшого призначення остаточного покарання за правилами ч. 1 ст. 71 вказаного Кодексу.

Детальніше з текстом ухвали Верховного Суду від 25 червня 2018 року у справі № 511/37/16-к (провадження № 51-830км18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/75042896>

Огороджена територія може охоплюватися поняттям «сховище», виходячи з характеру огорожі, наявності інших пристосувань, засобів, які об'єктивно перешкоджають вільному доступу сторонніх осіб, та дозволяють ідентифікувати вказану територію як таку, що має призначення постійного або тимчасового зберігання матеріальних цінностей

19 листопада 2018 року об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду розглянула в судовому засіданні кримінальне провадження за обвинуваченням у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 185 КК, за касаційними скаргами прокурора та захисника на ухвалу Апеляційного суду Дніпропетровської області від 29 грудня 2016 року.

За результатами розгляду об'єднана палата винесла постанову, в якій зазначила таке.

У кримінальному провадженні на розгляд об'єднаної палати винесено питання щодо наявності кваліфікуючої ознаки крадіжки – «проникнення у сховище» у випадках проникнення осіб на огорожену територію.

Вирішуючи це питання, слід брати до уваги, що чинний КК не містить законодавчої дефініції поняття «сховище», однак воно розтлумачено в усталеній судовій практиці та в доктрині кримінального права.

Так, у п. 22 постанови Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 року № 10 «Про судову практику у справах про злочини проти власності» сховище запропоновано розуміти як «певне місце чи територію, відведені для постійного чи тимчасового зберігання матеріальних цінностей, які мають засоби охорони від доступу до них сторонніх осіб (огорожа, наявність охоронця, сигналізація тощо), а також залізничні цистерни, контейнери, рефрижератори, подібні сховища тощо».

Схоже визначення міститься в постанові Верховного Суду України від 31 січня 2013 року у справі № 5-33кс12: «під поняттям «сховище» слід розуміти певні місця чи ділянки території, відведені для постійного чи тимчасового зберігання матеріальних цінностей, які обладнані огорожею чи технічними засобами або забезпечені іншої охороною: пересувні автолавки, рефрижератори, контейнери, сейфи та інші сховища».

Відповідно до усталених у доктрині кримінального права підходів сховище – це завжди певне місце або територія, які використовуються для постійного чи тимчасового зберігання матеріальних цінностей та мають будь-які засоби охорони від доступу сторонніх осіб (наприклад, огорожа, наявність охоронця, сигналізація), що унеможливають (суттєво ускладнюють) вільне та безперешкодне потрапляння на них сторонніх осіб.

З огляду на це, належним чином огорожена територія домоволодіння, яка використовується для постійного чи тимчасового зберігання майна, як правило, може бути визнана сховищем.

Проте не можна вважати сховищем подвір'я, огорожа якого не перешкоджає проникненню туди сторонніх осіб; внаслідок незавершеності (окремі частини подвір'я не мають суцільного паркана), наявності пошкоджень (проломів), конструктивних особливостей (невелика висота, складається лише зі стовпів та жердин чи дроту, не містить воріт чи хвіртки). Також не може бути сховищем таке подвір'я, яке є загальнодоступним, зокрема, коли на ньому є об'єкти громадського користування (наприклад, колодязь, туалет) чи через нього проходять спільні комунікації (зокрема, стежка), або влаштовані пристосування, які полегшують доступ на подвір'я тощо.

Відсутність же загальної доступності подвір'я, а тим більше наявність на ньому пристосувань, засобів, які перешкоджають доступу сторонніх осіб (собак, освітлення, засувів чи гачків, а тим більше, замків на воротах та хвіртках), огорожі, яка за своїми розмірами, матеріалами, конструкцією призначена обмежити чи утруднити доступ сторонніх осіб, навпаки, вказує на те, що таке подвір'я в кримінально-правовому розумінні набуває статусу сховища. Про те, що подвір'я виконує роль сховища, вказує його фактичне використання для зберігання майна.

Таким чином, оскільки в ч. 3 ст. 185 КК (як і ч. 3 ст. 186, ч. 3 ст. 187 цього Кодексу) визначено як кваліфікуючу ознаку проникнення саме у «сховище», а не на «огорожену територію», «подвір'я» тощо, то в кожному конкретному кримінальному провадженні, де обвинувачення за цими статтями включає кваліфікуючу ознаку «проникнення у сховище», належить установити об'єктивні обставини, які дозволяють ідентифікувати відповідне місце чи територію як «сховище». Ці обставини, з огляду на положення статей 91–94 КПК, підлягають обов'язковому доказуванню, а зібрані та надані суду докази – відповідній оцінці.

Висновок щодо застосування норм права. Огороджена територія, у тому числі приватного домоволодіння, може охоплюватися за своїми ознаками до поняттям «сховище», виходячи з характеру огорожі (розміру, конструкції, цілісності тощо), наявності інших пристосувань, засобів (охорони, сигналізації, собак, освітлення, засувів, гачків, замків на воротах і хвіртках тощо), які об'єктивно перешкоджають вільному доступу сторонніх осіб, а також інших ознак, які дозволяють ідентифікувати цю територію як таку, що має призначення постійного або тимчасового зберігання матеріальних цінностей (тобто є сховищем).

При цьому в кожному конкретному кримінальному провадженні, де обвинувачення за ч. 3 ст. 185 КК (ч. 3 ст. 186, ч. 3 ст. 187 КК) включає кваліфікуючу ознаку «проникнення у сховище», належить встановити об'єктивні обставини, які дозволяють ідентифікувати відповідне місце чи територію як «сховище». Ці обставини, з огляду на положення ст. 91–94 КПК, підлягають обов'язковому доказуванню, а зібрані та надані суду докази – відповідній оцінці.

У справі було висловлено окрему думку.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 листопада 2018 року у справі № 205/5830/16-к (провадження № 51-2436кмо18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78297730>, а з текстом окремої думки – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78326143>

Якщо особа, звільнена від відбування покарання з випробуванням, до закінчення визначеного судом іспитового строку знову вчинила умисний злочин, який не є тяжким та особливо тяжким, вона має бути звільнена від відбування покарання за вчинення останнього злочину на підставі Закону України «Про амністію у 2016 році».

Якщо особа за попереднім вироком була засуджена за злочин, який не підпадає під дію Закону України «Про амністію у 2016 році», питання щодо застосування амністії може бути вирішено тільки стосовно останнього злочину

18 березня 2019 року об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду розглянула в судовому засіданні кримінальне провадження за обвинуваченням у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 309 КК за касаційною скаргою прокурора на ухвалу Апеляційного суду Вінницької області від 10 січня 2018 року у справі № 137/84/17.

За результатами розгляду об'єднана палата винесла постанову, в якій зазначила таке.

Амністія – це вид звільнення від кримінальної відповідальності чи від покарання та його відбування, який на підставі закону про амністію застосовує суд щодо певної, але індивідуально невизначеної категорії осіб, винних у вчиненні злочинів.

Статтею 86 КК визначено, що амністія оголошується законом України стосовно певної категорії осіб. Законом про амністію особи, визнані винними у вчиненні злочину обвинувальним вироком суду, або кримінальні справи стосовно яких розглянуті судами, але вирoki стосовно цих осіб не набрали законної сили, можуть бути повністю або частково звільнені від відбування покарання.

Отже, зазначені норми закону передбачають застосування амністії саме до осіб, а не до покарання, а тому не може ставитися у залежність від призначення особі покарання за сукупністю вироків з можливістю застосування до неї акта амністії.

Так, у ст. 9 Закону України «Про амністію у 2016 році» визначено перелік категорій осіб, до яких амністія не застосовується. Структура зазначеної норми через використання у ній підпунктів, з наведенням конкретної категорії у кожному з них, свідчить про відокремленість цих категорій та неможливість їх підміни одна одною.

Зокрема, у п. «а» встановлена заборона застосування амністії до осіб, які після ухвалення вироку, але до повного відбуття покарання, знову вчинили умисний злочин. Тобто вказаний пункт поширюється на осіб, які в період відбування покарання вчинили новий злочин, і відповідно не може стосуватися осіб, звільнених від відбування покарання, в тому числі, з випробуванням.

До осіб, які вчинили злочин, у період іспитового строку, має застосовуватися спеціальна норма – п. «в» вказаного Закону, який забороняє застосовувати

амністію щодо іншої категорії осіб – тих, які були звільнені судом від відбування покарання з випробуванням і до закінчення визначеного судом іспитового строку знову вчинили умисний тяжкий або особливо тяжкий злочин.

Таким чином, формулювання «знову вчинили умисний тяжкий або особливо тяжкий злочин» свідчить про те, що вчинення особою попередньо або надалі умисних злочинів невеликої чи середньої тяжкості не є підставою для незастосування до неї Закону України «Про амністію у 2016 році».

Висновок щодо застосування норми права. Особа, яка була звільнена судом від відбування покарання з випробуваннями, і до закінчення визначеного судом іспитового строку знову вчинила умисний злочин, який не є тяжким та особливо тяжким, має бути звільнена від відбування покарання за вчинення останнього злочину на підставі Закону України «Про амністію у 2016 році», за умови, якщо вона є суб'єктом застосування цього Закону. У разі, якщо особа за попереднім вироком була засуджена за злочин, який виходячи з його тяжкості або переліку статей КК не підпадає під дію Закону України «Про амністію у 2016 році», питання щодо застосування амністії може бути вирішено тільки щодо останнього злочину, і в таких випадках правила, встановлені ст. 71 КК, під час призначення покарання не застосовуються і попередній вирок виконується окремо.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 березня 2019 року у справі № 137/84/17 (провадження № 51-5195кмо18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80716309>

Особі, щодо якої було застосовано звільнення від покарання з іспитовим строком, і яка вчинила до ухвалення вироку в першій справі інший злочин, за який вона засуджується до покарання, від відбування якого вона також звільняється з іспитовим строком, суд призначає остаточне покарання згідно з вимогами ч. 4 ст. 70 КК, а також має право вмотивовано вирішити питання про звільнення особи від відбування остаточного покарання з випробуванням

23 вересня 2019 року об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду розглянула в судовому засіданні кримінальне провадження за обвинуваченням у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 309 КК, за касаційною скаргою прокурора на ухвалою Дніпровського апеляційного суду від 11 березня 2019 року № 199/1496/17.

За результатами розгляду об'єднана палата прийняла постанову, в якій зазначила таке.

Якщо особа, щодо якої було застосовано звільнення від відбування покарання на підставі і в порядку ст. 75 КК, вчинила до ухвалення вироку в першій справі інший злочин, за який вона засуджується до покарання, від відбування якого також звільняється з випробуванням, суд визначає остаточне покарання згідно

з ч. 4 ст. 70 КК, а також звільняє особу від відбування остаточного покарання, встановивши іспитовий строк за правилами ст. 75 КК.

Об'єднана палата виходить із того, що самостійне виконання вироків порушує приписи ч. 4 ст. 70 КК, які не визначають відмінних варіантів призначення покарання залежно від того, чи застосовано при призначенні покарання звільнення від його відбування з випробуванням. Закон про кримінальну відповідальність у ч. 1 ст. 70 КК встановив три альтернативних способи призначення покарання: поглинання менш суворого більш суворим, повне складання покарань, часткове складання покарань. Зміст ст. 70 КК не передбачає самостійного виконання вироків.

Системне тлумачення закону про кримінальну відповідальність дає підстави для висновку, що в основу рішення про те, чи може суд при призначенні покарання за сукупністю злочинів, якщо про один із них стало відомо після ухвалення вироку, яким особу засуджено до покарання, від відбування якого її звільнено з іспитовим строком, призначити остаточне покарання та звільнити від його відбування з іспитовим строком, мають бути покладені засади, визначені статтями 11, 50 КК, механізми реалізації яких закладено в нормах, передбачених статтями 65–87 КК, зокрема і ст. 75 цього Кодексу.

Логіка закону про кримінальну відповідальність у цьому контексті полягає в тому, що призначення покарання особі, яка вчинила більше одного злочину, за жоден із яких вона не була притягнута до відповідальності до ухвалення вироку, має передбачати оцінку всієї сукупності злочинів, вчинених до ухвалення вироку, оскільки така сукупність визначальною мірою характеризує ступінь суспільної небезпечності як винуватої особи, так і вчинених нею злочинів, належна оцінка чого є передумовою обрання як форми реалізації кримінальної відповідальності, так і належного заходу кримінально-правового впливу.

У свою чергу, штучний розрив такої сукупної оцінки злочинів, наслідком якого є ізолювана їх оцінка за різними вирокami, якщо про один із них стало відомо після ухвалення першого вироку, яким винуватого засуджено до покарання, від відбування якого звільнено з іспитовим строком, вочевидь, не узгоджується з логікою закону про кримінальну відповідальність щодо кримінально-правової оцінки злочинних діянь та винуватої особи в контексті положень статей 50, 65, 75 КК.

Підставою звільнення особи від відбування покарання з випробуванням є переконання суду, виявлене у мотивованому висновку про можливість її виправлення без відбування покарання. Суд доходить такого висновку на підставі тих відомостей, які оцінює на момент ухвалення вироку, зокрема відомостей про вчинений особою злочин (злочини). Разом із тим, вчинення особою не одного, а двох і більше злочинів може мати визначальний вплив на зміст висновку про можливість виправлення особи без відбування покарання, вид і розмір призначеного покарання.

Саме тому суд при призначенні покарання за злочин (злочини), про який (які) стало відомо після ухвалення першого вироку, яким призначено покарання, від

відбування якого особу звільнено згідно з положеннями ст. 75 КК, має вирішити питання про можливість звільнення від відбування покарання з іспитовим строком з урахуванням усіх вчинених злочинів.

При цьому слід виходити з того, що статтями 70, 72, 75–78 КК не передбачено повне або часткове складання, поглинання іспитового строку. Зазначені у ст. 70 КК правила застосовуються лише до покарань. Дійшовши висновку про можливість виправлення особи без реального відбування покарання та призначивши іспитовий строк при звільненні від його відбування, суд має керуватися виключно положеннями ст. 75 КК, вмотивувавши своє рішення щодо цього.

При призначенні покарання за сукупністю злочинів на підставі ч. 4 ст. 70 КК суд, виклавши відповідні мотиви, має встановити тривалість іспитового строку (в межах, визначених ст. 75 КК) з урахуванням кількості вчинених злочинів, форми вини, виду умислу чи необережності, мотивів та мети, якими керувався винуватий, стадії вчинення злочину, конструкції складу злочину (формальний, матеріальний, усічений), характеру та ступеню суспільної небезпеки вчинених злочинів та особи обвинуваченого, форми та виду співучасті, обставин, що пом'якшують та обтяжують покарання, тощо.

Перебіг іспитового строку починається з моменту проголошення вироку (ч. 1 ст. 165 Кримінально-виконавчого кодексу України). Протягом іспитового строку засуджена особа є судимою (ст. 88 КК) й у разі вчинення протягом іспитового строку нового злочину суд призначає їй покарання за правилами, передбаченими статтями 71, 72 КК.

Висновок щодо застосування норми права. Кримінально-правові норми, передбачені статтями 70, 75 КК, не передбачають окремого порядку призначення покарання за сукупністю злочинів у тих випадках, коли особа, щодо якої було застосовано звільнення від покарання з іспитовим строком, вчинила до ухвалення вироку в першій справі інший злочин, за який вона засуджується до покарання, від відбування якого вона також звільняється з іспитовим строком.

Оскільки самостійне виконання таких вироків не засновано на вимогах закону про кримінальну відповідальність, призначаючи остаточне покарання згідно з вимогами ч. 4 ст. 70 КК, суд має право вмотивовано вирішити питання про звільнення особи від відбування остаточного покарання з випробуванням та визначити іспитовий строк у порядку та в межах, передбачених ст. 75 КК.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 вересня 2019 року у справі № 199/1496/17 (провадження № 51-2631кмо19) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/84583234>

Притягнення до кримінальної відповідальності за ч. 1 ст. 389 КК за ухилення від виконання покарання у виді позбавлення права керувати транспортними засобами особи, котру вже було притягнуто до адміністративної відповідальності за ч. 3 ст. 126 КУпАП (керування автомобілем особою, позбавленою права керування транспортними засобами), виключається за наявності відповідних умов

Об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду 2 грудня 2019 року розглянула в судовому засіданні касаційну скаргу на ухвалу Апеляційного суду Харківської області від 9 березня 2017 року у справі № 612/712/16-к, якою скасовано вирок Близнюківського районного суду Харківської області від 5 грудня 2016 року та закрито кримінальне провадження щодо ОСОБА_1 на підставі п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК у зв'язку з відсутністю в діянні складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 389 КК, через його малозначність.

За результатами розгляду об'єднана палата винесла постанову, в якій зазначила таке.

Суд апеляційної інстанції замість аналізу всіх обставин кримінального провадження в їх сукупності та взаємозв'язку з огляду на об'єкт інкримінованого ОСОБА_1 кримінального правопорушення, суспільну небезпечність злочину проти правосуддя, на обов'язковість забезпечення виконання судового акта, а також на визначену законом мету покарання в ухвалі обмежився невмотивованим твердженням про те, що разове керування транспортним засобом без посвідчення не становить суспільної небезпеки. Водночас в ухвалі не відображено в юридичному аспекті того, у чому конкретно виявилася малозначність діяння і чому, на думку суду, такі дії не становлять суспільної небезпеки для інтересів правосуддя.

У силу ст. 8 КПК кримінальне провадження здійснюється з додержанням принципу верховенства права, який застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ).

Так, відповідно до практики ЄСПЛ, зокрема у справах «Сергій Золотухін проти Росії», «Ігор Тарасов проти України» (рішення від 10 лютого 2009 року та 16 червня 2016 року), було встановлено порушення ст. 4 Протоколу № 7 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Протокол № 7) у зв'язку з притягненням осіб до кримінальної відповідальності після накладення на останніх адміністративного стягнення фактично за те саме діяння. ЄСПЛ констатував, що ст. 4 Протоколу № 7 слід розуміти як заборону переслідування або судового розгляду іншого «правопорушення», якщо воно виникає з ідентичних фактів або фактів, однакових за суттю.

Водночас згідно з позицією ЄСПЛ, викладеною в рішенні його Великої Палати від 15 листопада 2016 року у справі «А та Б проти Норвегії», держави повинні мати можливість законно обрати додаткові юридичні заходи у відповідь на соціально

небезпечну поведінку особи за допомогою різних процедур, що утворюють єдине ціле, для вирішення різних аспектів соціальної проблеми, яка виникла, за умови, що застосовані заходи в сукупності не являють собою надмірного тягаря для такої особи. У згаданій справі ЄСПЛ не знайшов порушень ст. 4 Протоколу № 7, оскільки застосування подвійних видів штрафів до заявників здійснювалося належним чином, передбачалось у рамках однієї з процедур, тісно пов'язаних між собою за своєю суттю й у часі. Як зазначено у вказаному рішенні, ст. 4 Протоколу № 7 не виключає проведення подвійного провадження (у межах кримінального та адміністративного права) у разі виконання певних умов. Зокрема, для того, щоб не відбулося забороненого подвійного засудження чи покарання, провадження мають бути об'єднані на комплексній основі та утворювати єдине ціле. Наведене означає не тільки те, що мета й засоби, які використовуються для її досягнення, мають доповнювати одне одного за своєю суттю і бути пов'язані в часі, але й те, що можливі наслідки такого правового реагування на відповідну поведінку повинні бути пропорційними та передбачуваними для осіб, яких вони стосуються.

Як убачається з матеріалів цього кримінального провадження, ОСОБА_2 усвідомлював необхідність виконання вироку від 12 квітня 2016 року; в суді першої інстанції засуджений не заперечував, що після набрання вказаним рішенням законної сили став на облік до органу кримінально-виконавчої інспекції, та йому було роз'яснено права та обов'язки, а також правові наслідки невиконання вироку, в тому числі в частині заборони керувати транспортними засобами упродовж установленого судом строку. Незважаючи на це 1 вересня 2016 року засуджений керував автомобілем; наведений факт виявив працівник поліції. Постановою від цієї ж дати ОСОБА_1 було притягнуто до адміністративної відповідальності за ч. 3 ст. 126 КУпАП (керування автомобілем особою, позбавленою права керування транспортними засобами) й накладено на нього стягнення у виді штрафу в розмірі 510 грн. Надалі до прокуратури було скеровано подання про притягнення ОСОБА_1 до кримінальної відповідальності за ч. 1 ст. 389 КК.

Попри це під час перегляду вироку апеляційний суд не перевіряв, чи не суперечить висунуте ОСОБА_1 обвинувачення гарантіям, закріпленим у ст. 4 Протоколу № 7, чи не було допущено у цьому провадженні порушень згаданого Протоколу у зв'язку із засудженням ОСОБА_1 за ч. 1 ст. 389 КК після притягнення його до адміністративної відповідальності за ч. 3 ст. 126 КУпАП.

Висновок щодо застосування норми права. Притягнення до кримінальної відповідальності за ч. 1 ст. 389 КК, зокрема за ухилення від виконання покарання у виді позбавлення права керування транспортними засобами особи, котру вже було притягнуто до адміністративної відповідальності за ч. 3 ст. 126 КУпАП (керування автомобілем особою, позбавленою права керування транспортними засобами), виключається у випадку, коли юридичні заходи та наслідки правового реагування на суспільно небезпечну поведінку є непередбачуваними та непропорційними для такої особи; встановлені факти, які двічі призвели до притягнення до відповідальності, були нерозривно пов'язані між собою, а оцінка у кримінальному провадженні, по суті, стосувалася тих самих фактів, що досліджувались у

провадженні про адміністративне правопорушення, і значну їх частину покладено в обґрунтування кримінального обвинувачення. У цьому випадку обвинувачення є несумісним із гарантіями, передбаченими у ст. 4 Протоколу № 7, а ухвалення обвинувального вироку суперечить приписам ч. 3 ст. 2 КК.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 2 грудня 2019 року у справі № 612/712/16-к (провадження № 2148кмо18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86275888>

При призначенні покарання особам, винним у вчиненні замаху на злочин, за який у санкції статті Особливої частини КК альтернативно передбачено довічне позбавлення волі, правила ч. 3 ст. 68 КК не застосовуються. У такому випадку підлягають застосуванню лише правила ч. 4 ст. 68 КК

У касаційній скарзі прокурор просив змінити на підставах, передбачених пунктами 1, 2 ч. 1 ст. 438 КПК, постановлені щодо ОСОБА_1 судові рішення, зменшити засудженому розмір покарання до 10 років позбавлення волі, оскільки, на його думку, місцевий суд не дотримався приписів ч. 3 ст. 68 КК, з урахуванням яких максимальний строк позбавлення волі за злочин, вчинений ОСОБА_1, не може перевищувати 10 років.

Засудженого було визнано винним і засуджено за ч. 2 ст. 15 і п. 1 ч. 2 ст. 115 КК (вчинення закінченого замаху на умисне вбивство двох осіб). Отже, при виборі розміру покарання ОСОБА_1 суд мав вирішити питання щодо співвідношення норм Загальної та Особливої частин КК, зокрема ст. 68, ч. 2 ст. 115 цього Кодексу.

За результатами розгляду об'єднана палата винесла постанову, в якій зазначила таке.

Згідно із санкцією ч. 2 ст. 115 КК найбільш суворим видом покарання за вчинення злочинів, передбачених у диспозиції цієї статті, є покарання у виді довічного позбавлення волі. Це покарання є безстроковим, тобто не має строкового виміру.

Відповідно до положень ч. 4 ст. 68 КК за вчинення готування до злочину та замаху на нього довічне позбавлення волі не застосовується, крім випадків вчинення злочинів проти основ національної безпеки України, передбачених у статтях 109–114-1, проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, передбачених у статтях 437–439, ч. 1 ст. 442 та ст. 443 цього Кодексу.

Водночас ч. 3 ст. 68 КК передбачено, що за вчинення замаху на злочин строк або розмір покарання не може перевищувати двох третин максимального строку або розміру найбільш суворого покарання, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини цього Кодексу.

Виходячи із системного аналізу положень згаданих частин ст. 68 КК, закон зобов'язує суд або знизити розмір (ч. 3), або забороняє застосувати (ч. 4), але виключно лише один і лише найбільш суворий вид основного покарання з числа тих, що передбачені у відповідній санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК. Із цього випливає, що за одним кримінальним провадженням стосовно одного і того ж самого діяння й щодо однієї і тієї самої особи, яка вчинила це діяння, вказані положення не можуть бути застосовані двічі – і до найбільш суворого, і до менш суворого покарання, які альтернативно передбачені у санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК.

Отже, якщо в санкції норми Особливої частини КК альтернативно передбачено довічне позбавлення волі, то положення ч. 3 ст. 68 КК не можуть застосовуватися до таких осіб виходячи з максимального покарання у виді позбавлення волі на певний строк, оскільки найбільш суворим видом покарання, передбаченим санкцією, залишається довічне позбавлення волі, а це покарання є таким, що виключає можливість визначення його двох третин.

Слід зазначити, що виключення законодавцем можливості призначення покарання у виді довічного позбавлення волі за незакінчений злочин (ч. 4 ст. 68 КК) є окремою особливою формою (способом) пом'якшення покарання за окремі види незакінченого злочину, яка застосовується окремо від інших способів пом'якшення покарання, та не виключає можливості застосування іншого менш суворого виду покарання, що в них міститься.

За таких обставин при призначенні покарання за вчинення замаху на злочин, за який найсуворішим покаранням є довічне позбавлення волі, застосуванню підлягає ч. 4 ст. 68 КК, а не ч. 3 цієї статті. При цьому менш суворі, ніж довічне позбавлення волі, покарання можуть бути призначені в максимальному розмірі, визначеному санкцією статті (частини статті) Особливої частини КК, адже за таких умов вони завжди належать до числа менш суворих.

Висновок щодо застосування норми права. При призначенні покарання особам, винним у вчиненні замаху на злочин, за який у санкції статті Особливої частини КК альтернативно передбачено захід примусу – довічне позбавлення волі, правила ч. 3 ст. 68 КК не застосовуються, оскільки найбільш суворим видом покарання у санкції закону залишається довічне позбавлення волі, а воно є таким, що виключає можливість визначення його двох третин. У такому випадку підлягають застосуванню лише правила ч. 4 ст. 68 цього Кодексу.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 2 грудня 2019 року у справі № 664/425/16-к (провадження № 5790кмо18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86162661>

Розділ II

Застосування норм кримінального процесуального права

У разі смерті засудженого відкрите за його скаргою касаційне провадження підлягає закриттю, крім випадків, якщо воно є необхідним для реабілітації померлого

16 січня 2019 року об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду розглянула в судовому засіданні кримінальне провадження за обвинуваченням у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 185 КК, за касаційною скаргою засудженого на вирок Шевченківського районного суду м. Києва від 25 липня 2017 року та ухвалу Апеляційного суду м. Києва від 30 листопада 2017 року у справі № 761/33482/16-к.

За результатами розгляду об'єднана палата постановила ухвалу, в якій зазначила таке.

Відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК кримінальне провадження закривається в разі, якщо помер підозрюваний, обвинувачений, крім випадків, якщо провадження є необхідним для реабілітації померлого.

Хоча ст. 43 КПК указує, що засудженим (виправданим) є обвинувачений, обвинувальний (виправдувальний) вирок суду щодо якого набрав законної сили, таке формулювання є лише способом визначення цих понять через вказівку на момент переходу правового статусу особи з обвинуваченого на засудженого чи виправданого. Разом із тим, системний аналіз норм КПК дозволяє зробити висновок, що в кримінальному процесуальному законодавстві ці правові статуси не є тотожними та чітко розрізняються.

Незважаючи на певну схожість обсягу процесуальних прав і обов'язків обвинуваченого та засудженого названі правові статуси є різними як за обсягом, так і за змістом. Ключова різниця між ними обумовлена саме фактом набрання чинності обвинувальним чи виправдувальним вирокком. Якщо до цього моменту стосовно особи діє принцип презумпції невинуватості (ч. 1 ст. 17 КПК), а сторона обвинувачення має доводити в суді її винуватість, то з набранням вирокком законної сили відповідна особа офіційно визнається або винуватою у вчиненні злочину, або невинуватою.

Закриття кримінального провадження у зв'язку зі смертю особи, щодо якої здійснюється це провадження, крім випадків, коли воно є необхідним для реабілітації померлого, по суті означає припинення процесуальної діяльності щодо встановлення винуватості особи у вчиненні певного злочину та відмову держави від притягнення її до кримінальної відповідальності й призначення їй покарання. Припинення кримінального переслідування особи, яка померла, дозволяє уникнути надмірного витрачання ресурсів держави, адже продовження такого переслідування виключно заради формального визнання померлого винуватим у вчиненні злочину, як правило, не має жодного практичного сенсу. Тому на стадіях

досудового розслідування, а також провадження в судах першої та апеляційної інстанцій, коли винуватість чи невинуватість особи ще не встановлено судовим рішенням, яке набрало законної сили, закриття кримінального провадження, у тому числі поєднане із скасуванням обвинувального вироку чи ухвали суду першої інстанції на стадії апеляційного перегляду, є цілком розумною вимогою законодавства.

Отже, метою касаційного провадження є не встановлення фактичних обставин справи, у тому числі винуватості чи невинуватості особи, а лише перевірка судом касаційної інстанції дотримання судами нижчих інстанцій вимог матеріального і процесуального законодавства, а також відповідності призначеного покарання тяжкості кримінального правопорушення та особі засудженого (див. статті 433, 438 КПК). У зв'язку з цим на стадії касаційного провадження, коли фактичні обставини провадження вже були оцінені й перевірені судами першої та апеляційної інстанцій і винуватість особи у вчиненні злочину офіційно встановлено обвинувальним вироком, який набрав законної сили, немає жодної розумної потреби в безумовному («автоматичному») скасуванні такого вироку виключно з формальної підстави – смерті засудженого.

З урахуванням викладеного Верховний Суд вважає, що відсутність у п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК згадки про смерть засудженого та виправданого як підстави для закриття кримінального провадження є не прогалиною в законодавстві, а свідомим наміром законодавця. Таким чином, законодавець формулював цю норму з урахуванням того, що вона буде застосовуватися не тільки під час досудового розслідування, але й під час судового провадження, але тим не менше не поширив її дії на випадок смерті засудженого чи виправданого.

Тому в разі смерті засудженого відсутні підстави для автоматичного скасування обвинувального вироку чи ухвали суду та закриття касаційного провадження в суді касаційної інстанції з посиланням на ст. 440 КПК, оскільки вона відсилає до ст. 284 КПК, яка, у свою чергу, не містить такої вимоги.

На відміну від інших процесуальних кодексів, чинний КПК не містить окремої статті, яка би визначала перелік підстав для закриття касаційного провадження. Верховний Суд закриває касаційне провадження у тих випадках, коли воно було відкрито за відсутності передбачених законом підстав, або коли ці підстави відпали внаслідок відмови особи від поданої нею касаційної скарги.

Смерть засудженого у більшості випадків робить касаційне провадження безпредметним, оскільки застосування до особи, яка померла, кримінально-правових наслідків діяння є неможливим.

Висновок щодо застосування норм права. У разі смерті засудженого відкриття за його скаргою касаційне провадження підлягає закриттю, крім випадків, якщо воно, з урахуванням меж перегляду судом касаційної інстанції, визначених ст. 433 КПК, є необхідним для реабілітації померлого.

У справі було висловлено окрему думку.

Детальніше з текстом ухвали Верховного Суду від 16 січня 2019 року у справі № 761/33482/16-к (провадження № 51-4744кмо18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79314140>, а з текстом окремої думки – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79382568>

Під час вирішення у межах кримінального провадження цивільного позову, стягнення судового збору з обвинуваченого (засудженого), який несе цивільну відповідальність, не допускається

Об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду 23 січня 2019 року розглянула в судовому засіданні кримінальне провадження за обвинуваченням у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 128 КК, за касаційною скаргою засудженого на вирок Петриківського районного суду Дніпропетровської області від 17 липня 2017 року й ухвалу Апеляційного суду Дніпропетровської області від 21 вересня 2017 року у справі № 187/291/17.

За результатами розгляду об'єднана палата прийняла постанову, в якій зазначила таке.

За змістом ч. 1 ст. 129 КПК суд, ухвалюючи обвинувальний вирок, залежно від доведеності підстав і розміру позову задовольняє цивільний позов повністю або частково чи відмовляє в ньому.

Частиною 5 ст. 128 КПК передбачено, що цивільний позов у кримінальному провадженні розглядається судом за правилами, встановленими цим Кодексом. Якщо процесуальні відносини, що виникли у зв'язку із цивільним позовом, цим Кодексом не врегульовані, до них застосовуються норми Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК) за умови, що вони не суперечать засадам кримінального судочинства.

Такі засади, до яких належить і законність, закріплено у статтях 7, 9 КПК. Водночас за правилами ч. 6 ст. 9 вказаного Кодексу у випадках, коли його положення не регулюють або неоднозначно регулюють питання кримінального провадження, застосовуються загальні засади, визначені ч. 1 ст. 7 КПК.

Згідно зі ст. 1 Закону № 3674-VI судовий збір включається до складу судових витрат. Відповідно до ст. 133 ЦПК судові витрати складаються із судового збору та витрат, пов'язаних з розглядом справи (по суті це і є процесуальні витрати). Отже, поняття «судові витрати» більш широке, ніж «процесуальні витрати».

Водночас у главі 8 КПК чітко врегульовано питання процесуальних витрат у кримінальному провадженні. Вичерпний перелік видів таких витрат міститься у ст. 118 цього Кодексу, а їх розподіл регламентовано ст. 124 КПК. Зокрема, законодавець визначив такі види процесуальних витрат, які складаються: з витрат на правову допомогу; з витрат, пов'язаних із прибуттям до місця досудового розслідування або судового провадження; з витрат, пов'язаних із залученням потерпілих, свідків, спеціалістів, перекладачів та експертів; з витрат, пов'язаних

із зберіганням і пересиланням речей і документів. Отже, судовий збір до вказаних витрат не належить. Більш того, відповідно до ст. 119 КПК у певному випадку, передбаченому цією статтею, суд вправі звільнити обвинуваченого від сплати навіть визначених у законі процесуальних витрат.

Під час вирішення цивільного позову в межах кримінального провадження та стягнення з винної особи коштів у рахунок відшкодування завданої злочинном шкоди необхідно мати на увазі, що статус особи, яка за законом несе цивільну відповідальність, насамперед пов'язаний зі статусом обвинуваченого, якому має бути гарантовано додержання закріпленої у статтях 7, 9 КПК засади законності, звідси й положень глави 8 цього Кодексу. Тому з огляду на зміст наведених норм процесуального права застосування ч. 3 ст. 88 ЦПК (у редакції Закону № 1618-IV) та Закону № 3674-VI і стягнення за вироком із засудженого судового збору суперечить ч. 5 ст. 128, статтям 2, 7, 9, 118, 119, 370 цього Кодексу в їх взаємозв'язку. Така позиція узгоджується з тим, що оскаржуючи в апеляційному чи касаційному порядку судові рішення в частині цивільного позову, постановлені в кримінальному провадженні, засуджений, який несе цивільну відповідальність, не сплачує жодних судових витрат на відміну від цивільного судочинства.

Висновок щодо застосування норми права. Під час вирішення в межах кримінального провадження цивільного позову стягнення судового збору з обвинуваченого (засудженого), який несе цивільну відповідальність, не допускається, адже таке стягнення суперечить закріпленим у статтях 2, 7, 9 КПК завданням кримінального провадження, засаді законності, не відповідає приписам ч. 5 ст. 128, статей 118, 119, 370 цього Кодексу та істотно порушує гарантоване особі право на розгляд справи щодо неї з додержанням вимог зазначеного провадження, передбачених указаним Кодексом.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 січня 2019 року у справі № 187/2912/17 (провадження № 51-274км17) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79439726>

Ухвала слідчого судді про скасування арешту майна, постановлена за правилами ст. 174 КПК, не підлягає апеляційному оскарженню. Рішення про відмову у відкритті апеляційного провадження та про повернення скарги в разі оскарження ухвали слідчого судді можуть бути ухвалені під час вирішення питання про призначення судового засідання щодо розгляду апеляційної скарги

19 лютого 2019 року об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду розглянула в судовому засіданні кримінальне провадження за касаційною скаргою прокурора на ухвалу Рівненського апеляційного суду від 6 листопада 2018 року у справі № 569/17036/118.

За результатами розгляду об'єднана палата постановила ухвалу, в якій зазначила таке.

Відповідно до п. 9 ч. 1 ст. 309 КПК під час досудового розслідування можуть бути оскаржені в апеляційному порядку ухвали слідчого судді про арешт майна або відмову в ньому, тобто судові рішення, які були постановлені в порядку ст. 173 КПК.

При цьому можливості оскарження ухвал слідчого судді, які прийняті в порядку ст. 174 КПК, зокрема про скасування арешту майна, кримінальний процесуальний закон не передбачає.

За положеннями ч. 1 ст. 170 КПК арешт майна передбачає встановлення певного обмеження прав особи щодо вільного володіння майном, на яке накладається арешт, повне або часткове скасування арешту, у свою чергу, повністю або в певній частині поновлює права особи щодо відчуження, розпорядження та/або користування майном.

Саме тому до визначеного/встановленого у ст. 309 КПК переліку ухвал слідчого судді, які підлягають апеляційному оскарженню, законодавець включив ухвали про арешт майна або відмову в ньому, оскільки це питання стосується необхідності обмеження прав володільця майна, але не зазначив у цьому переліку ухвали про скасування арешту майна, адже таке рішення означає повне або часткове скасування вже накладених обмежень.

Таким чином, в аспекті положень ст. 309 КПК ухвала слідчого судді про повне або часткове скасування арешту майна, постановлена за правилами ст. 174 КПК, не підлягає апеляційному оскарженню.

Щодо відповідності вимогам кримінального процесуального закону рішення апеляційного суду про повернення апеляційної скарги прокурора, слід зазначити таке. Відповідно до ст. 422 КПК, отримавши апеляційну скаргу на ухвалу слідчого судді, суддя-доповідач невідкладно витребує з суду першої інстанції відповідні матеріали та не пізніше як за день повідомляє особу, яка її подала, прокурора та інших заінтересованих осіб про час, дату і місце апеляційного розгляду. Апеляційна скарга на ухвалу слідчого судді розглядається не пізніше як через три дні після її надходження до суду апеляційної інстанції.

Такий порядок дій та обмежені строки щодо розгляду апеляційної скарги на ухвалу слідчого судді не передбачають прийняття окремого рішення щодо відкриття апеляційного провадження, однак призначення судового засідання щодо розгляду касаційної скарги формально вказує на початок апеляційного розгляду.

Водночас це не виключає можливості застосування положень ч. 4 ст. 399 КПК на стадії вирішення питання про призначення судового засідання щодо розгляду апеляційної скарги.

Згідно з цією нормою суддя-доповідач відмовляє у відкритті провадження, якщо апеляційну скаргу подано на судові рішення, яке не підлягає оскарженню в апеляційному порядку, або судові рішення оскаржено виключно з підстав, з яких воно не може бути оскарженим згідно з положеннями ст. 394 цього Кодексу.

Водночас ч. 3 ст. 399 КПК визначає підстави для повернення апеляційної скарги, зокрема у випадках, якщо: особа не усунула недоліки апеляційної скарги, яку залишено без руху, в установлений строк; апеляційну скаргу подала особа, яка не має права подавати апеляційну скаргу; апеляційна скарга не підлягає розгляду в цьому суді апеляційної інстанції; апеляційна скарга подана після закінчення строку апеляційного оскарження і особа, яка її подала, не порушує питання про поновлення цього строку або суд апеляційної інстанції за заявою особи не знайде підстав для його поновлення.

Отже, рішення про відмову у відкритті апеляційного провадження та про повернення скарги можуть бути ухвалені на стадії вирішення питання про відкриття апеляційного провадження, а в разі оскарження ухвали слідчого судді – під час вирішення питання про призначення судового засідання щодо розгляду апеляційної скарги на таке рішення.

Разом із тим, якщо після відкриття апеляційного провадження буде встановлено, що воно відкрите за апеляційною скаргою на рішення, яке не підлягає апеляційному оскарженню, апеляційний суд має постановити ухвалу про закриття апеляційного провадження. Таке ж рішення суд апеляційної інстанції повинен постановити й у разі, якщо під час апеляційного розгляду в судовому засіданні апеляційної скарги на ухвалу слідчого судді буде встановлено, що ця скарга подана на рішення, яке не підлягає апеляційному оскарженню.

Висновок щодо застосування норм права. В аспекті положень ст. 309 КПК ухвала слідчого судді про повне або часткове скасування арешту майна, постановлена за правилами ст. 174 КПК, не підлягає апеляційному оскарженню.

Рішення про відмову у відкритті апеляційного провадження та про повернення скарги можуть бути ухвалені на стадії вирішення питання про відкриття апеляційного провадження, а у випадку оскарження ухвали слідчого судді – під час вирішення питання про призначення судового засідання щодо розгляду апеляційної скарги на таке рішення.

Якщо після відкриття апеляційного провадження (у разі оскарження ухвали слідчого судді – після призначення судового засідання) буде встановлено, що апеляційний розгляд здійснюється за апеляційною скаргою на судове рішення, яке не підлягає апеляційному оскарженню, апеляційний суд має постановити ухвалу про закриття апеляційного провадження.

Детальніше з текстом ухвали Верховного Суду від 19 лютого 2019 року у справі № 569/17036/118 (провадження № 51-598кмо19) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79957677>

Ухвали про вирішення питань, пов'язаних із виконанням вироку, не можуть бути оскаржені в касаційному порядку

18 березня 2019 року об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду розглянула в судовому засіданні кримінальне провадження за обвинуваченням у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 186, ч. 1 ст. 304 КК за касаційною скаргою прокурора на ухвалу Оболонського районного суду міста Києва від 21 квітня 2016 року та ухвалу Апеляційного суду міста Києва від 21 грудня 2016 року у справі 756/9514/15-к.

За результатами розгляду об'єднана палата винесла постанову, в якій зазначила таке.

За змістом ч. 6 ст. 539 КПК право на оскарження ухвали суду про вирішення питання, пов'язаного із виконанням вироку, обмежується можливістю її перегляду в апеляційному порядку, в той час як касаційний порядок оскарження такої ухвали кримінальним процесуальним законом не передбачений.

Згідно з ч. 2 ст. 424 КПК ухвали суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку, а також ухвали суду апеляційної інстанції можуть бути оскаржені в касаційному порядку, якщо вони перешкоджають подальшому кримінальному провадженню, крім випадків, передбачених цим Кодексом. При цьому відповідно до п. 10 ч. 1 ст. 3 КПК кримінальним провадженням є досудове розслідування і судове провадження, процесуальні дії у зв'язку із вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність.

Вирішення судом питань, зазначених у ст. 537 КПК, у тому числі про направлення звільненого від покарання з випробуванням для відбування покарання, призначеного вироком (п. 8 ч. 1 ст. 537 КПК), належить до процесуальних дій, які безпосередньо не пов'язані із вчиненням особою діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, натомість стосується виключно порядку виконання вироку, ухваленого за результатами кримінального провадження, який набрав законної сили, тому відповідні ухвали місцевого й апеляційного судів не перешкоджають кримінальному провадженню та не можуть бути оскаржені у касаційному порядку на підставі ч. 2 ст. 424 КПК.

Така позиція узгоджується з висновком Великої Палати Верховного Суду, викладеним у постанові від 23 січня 2019 року (справа № 738/1482/16-к), де зазначено, що судові рішення щодо застосування амністії, постановлені на стадії виконання вироку, не можуть бути оскаржені в касаційному порядку, оскільки кримінальним процесуальним законом не передбачено право особи на їх касаційне оскарження.

Висновок щодо застосування норми права. За змістом п. 8 ч. 3 ст. 129 Конституції України, ч. 2 ст. 424, ч. 6 ст. 539 КПК ухвали суду першої інстанції про вирішення питань, пов'язаних із виконанням вироку, після їх

перегляду в апеляційному порядку, а також ухвали суду апеляційної інстанції за результатами такого перегляду не можуть бути оскаржені в касаційному порядку.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 березня 2019 року у справі № 756/9514/15-к (провадження № 51-115кмо17) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80633675>

Для захисту особи, яка обвинувачувалась у вчиненні злочинів проти здоров'я населення, не було залучено захисника, оскільки факт перебування цієї особи на спеціальному обліку й на стаціонарному лікуванні з діагнозом «розлади психіки та поведінки внаслідок вживання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів» не може автоматично свідчити про нездатність обвинуваченого (засудженого) через фізичні чи психічні вади повною мірою реалізувати свої права.

Об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду 22 квітня 2019 року розглянула в судовому засіданні кримінальне провадження за обвинуваченням у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 309 та ч. 2 ст. 309 КК, за касаційною скаргою засудженого на вирок Інгuleцького районного суду м. Кривого Рогу Дніпропетровської області від 31 січня 2018 року та ухвалу Апеляційного суду Дніпропетровської області від 3 квітня 2018 року у справі № 213/1425/17.

За результатами розгляду об'єднана палата винесла постанову, в якій зазначила таке.

За змістом п. 3 ч. 2 ст. КПК у кримінальному провадженні обов'язкова участь захисника забезпечується щодо осіб, які внаслідок психічних чи фізичних вад (німі, глухі, сліпі тощо) не здатні повною мірою реалізувати свої права, з моменту встановлення наявності цих вад.

Як впливає із законодавчих положень, під особами, які через свої фізичні або психічні вади не можуть самі реалізувати право на захист, необхідно розуміти, зокрема, осіб з істотними дефектами мови, зору, слуху тощо, а також осіб, які хоча і визнані осудними, але мають психічні вади, що перешкоджають самостійно захищатися від обвинувачення.

Проте у своїй скарзі засуджений не наводить аргументів, які би свідчили про наявність у нього саме істотних вад, і не зазначає, яким чином поведінкові розлади, відображені у медичній довідці при формулюванні діагнозу, перешкодили йому самостійно захищатися від обвинувачення в суді першої інстанції.

Висновок щодо застосування норми права. У кримінальних провадженнях щодо осіб, які обвинувачуються у вчиненні злочинів проти здоров'я населення, власне факти перебування вказаних осіб на спеціальних обліках і на стаціонарному лікуванні з діагнозом «розлади психіки та поведінки внаслідок вживання

наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів» не можуть автоматично свідчити про нездатність обвинуваченого (засудженого) через фізичні чи психічні вади повною мірою реалізувати свої права, а отже, і про обов'язковість участі захисника в аспекті п. 3 ч. 2 ст. 52 КПК. При здійсненні судового провадження питання про залучення захисника необхідно вирішувати виходячи з конкретних обставин справи з урахуванням установленого характеру розладів, психічного або соматичного стану здоров'я особи, особливостей її поведінки, стилю комунікації з оточуючими тощо.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 квітня 2019 року у справі № 213/1425/17 (провадження № 51-7003кмо18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/81426087>

Строк подачі апеляційної скарги на ухвалу слідчого судді, якщо останній постановив ухвалу та оголосив її резолютивну частину в один день, а повний текст ухвали оголосив в інший день, обчислюється з дня оголошення резолютивної частини цієї ухвали

27 травня 2019 року об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду розглянула в судовому засіданні кримінальне провадження за касаційною скаргою захисника на ухвалу Апеляційного суду Львівської області від 18 травня 2018 року про відмову в поновленні строку на апеляційне оскарження та повернення його апеляційної скарги на ухвалу слідчого судді Галицького районного суду міста Львова від 4 травня 2018 року у справі № 461/1434/18.

За результатами розгляду об'єднана палата винесла постанову, в якій зазначила таке.

Як убачається з матеріалів кримінального провадження, ухвала слідчого судді постановлена з викликом захисника, який був присутнім у судовому засіданні 4 травня 2018 року під час прийняття відповідного рішення. Таким чином, відповідно до п. 3 ч. 2 ст. 395 КПК строк на апеляційне оскарження захисником ухвали слідчого судді обчислюється з дня оголошення вказаної ухвали.

При вирішенні питання про те, який саме день слід вважати днем оголошення ухвали слідчого судді – день оголошення резолютивної частини ухвали чи день оголошення повного її тексту, суд повинен керуватися приписами ст. 376 КПК. За змістом ст. 376 КПК дата оголошення судового рішення, в тому числі й ухвали слідчого судді, безпосередньо пов'язується з датою виходу суду з нарадчої кімнати і саме з цієї дати, яка зазначається у вступній частині ухвали, розпочинається перебіг строку на апеляційне оскарження.

Зважаючи на те, що постановлення ухвали слідчим суддею не пов'язано з вирішенням справи по суті, а рівень складності скарг, які передаються на розгляд слідчим суддям, зазвичай не є таким, що потребує значного часу для складання

ухвали щодо їх вирішення, оголошення слідчим суддею в порядку ч. 2 ст. 376 КПК лише резолютивної частини ухвали має місце переважно у виняткових випадках та жодним чином не впливає на визначений процесуальним законом порядок обчислення строку апеляційного оскарження.

У випадку необізнаності у заінтересованих осіб із мотивами прийнятого слідчим суддею рішення вказане за їх клопотанням може бути визнано поважною причиною пропуску строку апеляційного оскарження та підставою для його поновлення в порядку, передбаченому ч. 1 ст. 117 КПК.

Висновок щодо застосування норми права. При вирішенні питання про те, який саме день слід вважати днем оголошення ухвали слідчого судді – день оголошення резолютивної частини ухвали чи день оголошення повного її тексту, суд повинен керуватися приписами ст. 376 КПК.

Тобто, за змістом ст. 376 КПК дата оголошення судового рішення, в тому числі й ухвали слідчого судді, безпосередньо пов'язується з датою виходу суду з нарадчої кімнати і саме з цієї дати, яка зазначається у вступній частині ухвали, розпочинається перебіг строку на апеляційне оскарження.

У випадку, коли слідчий суддя з посиланням на ч. 2 ст. 376 КПК постановив ухвалу та оголосив її резолютивну частину, а повний текст ухвали оголосив в інший день, строк подачі апеляційної скарги обчислюється з дня оголошення резолютивної частини ухвали.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 27 травня 2019 року у справі № 461/1434/18 (провадження № 51-6470кмо18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82188400>

Ухвала слідчого судді щодо скарги, поданої в порядку ст. 206 КПК, не підлягає апеляційному оскарженню

Об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду 27 травня 2019 року розглянула в судовому засіданні кримінальне провадження за касаційною скаргою захисників на ухвалу слідчого судді Херсонського міського суду Херсонської області від 28 травня 2018 року, якою відмовлено у відкритті провадження за скаргою захисників в інтересах ОСОБА_1 у порядку ст. 206 КПК на незаконне затримання останнього відповідно до ст. 208 КПК, та ухвалу Апеляційного суду Херсонської області від 05 червня 2018 року у справі № 766/22242/17, якою відмовлено у відкритті провадження за апеляційною скаргою захисників.

За результатами розгляду об'єднана палата винесла постанову, в якій зазначила таке.

Згідно з положеннями ст. 424 КПК ухвали слідчого судді оскарженню в касаційному порядку не підлягають, тому Верховний Суд у межах цього провадження не переглядає в касаційному порядку ухвалу слідчого судді, якою

відмовлено у відкритті провадження за скаргою захисників у порядку ст. 206 КПК на незаконне затримання останнього відповідно до ст. 208 КПК.

Натомість ухвала апеляційного суду про відмову у відкритті провадження за апеляційною скаргою на ухвалу слідчого судді є предметом касаційного оскарження на підставі ч. 2 ст. 424 КПК.

Так, ч. 1 ст. 309 КПК визначено перелік ухвал слідчих суддів, які підлягають апеляційному оскарженню під час досудового розслідування. До числа цих ухвал не відносяться ухвали слідчих суддів щодо скарг, поданих у порядку ст. 206 КПК.

Оскаржена ухвала апеляційного суду так само не підлягає апеляційному оскарженню і на підставі ч. 2 ст. 309 КПК з огляду на наступне. Так, ч. 2 ст. 309 КПК визначає, окрім іншого, яке явно не стосується цього випадку, що під час досудового розслідування в апеляційному порядку можуть бути оскаржені ухвали слідчого судді про відмову у відкритті провадження за скаргою на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора. При цьому перелік рішень, дій чи бездіяльність слідчого або прокурора, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування до слідчого судді, визначено у ст. 303 КПК.

Проте на відміну від порядку оскарження рішень, дій чи бездіяльності слідчого або прокурора, передбаченого статтями 303–308 КПК, ст. 206 КПК встановлює загальні обов'язки судді щодо захисту прав людини, які в частині перевірки підстав позбавлення особи свободи реалізуються виключно у передбачений цією статтею спосіб.

Стаття 206 КПК надає слідчому судді специфічні повноваження щодо перевірки наявності підстав позбавлення особи свободи (зокрема, наявності судового рішення та ін.) та звільнення такої особи, якщо за результатами такої перевірки відповідних підстав не буде встановлено, або забезпечення проведення у найкоротший строк розгляду клопотання прокурора, слідчого про застосування запобіжного заходу. Таким чином, положення ст. 206 КПК мають на меті забезпечення процесуального механізму звільнення слідчим суддею будь-якої особи, яка позбавлена свободи за відсутності судового рішення, та застосовуються саме в таких випадках. При цьому вказаний механізм не включає процедур оскарження рішень, дій чи бездіяльності працівників правоохоронних органів, пов'язаних із затриманням особи в порядку, передбаченому ст. 208 КПК, *post factum*, оскільки відповідні заперечення особа може висловити під час вирішення питання про застосування запобіжного заходу та/або під час підготовчого судового засідання й судового розгляду кримінального провадження по суті.

Висновок щодо застосування норм права. Оскільки ухвала слідчого судді щодо скарги, поданої в порядку ст. 206 КПК, у переліку, передбаченому ст. 309 КПК, відсутня, звернення до суду з апеляційною скаргою на таке рішення є підставою для відмови у відкритті апеляційного провадження.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 27 травня 2019 року у справі № 766/22242/17 (провадження № 51-7276кмо18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82218010>

Касаційне провадження за касаційною скаргою на ухвалу апеляційного суду про повернення апеляційної скарги підлягає закриттю, якщо після надходження матеріалів провадження до касаційного суду стало відомо, що учасник провадження повторно подав апеляційну скаргу на ухвалу місцевого суду, розглянуту по суті апеляційним судом

Об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду 23 вересня 2019 року розглянула в судовому засіданні касаційну скаргу адвоката – представника ОСОБА_1 на ухвалу Київського апеляційного суду від 6 листопада 2018 року у справі № 757/40473/18-к про повернення апеляційної скарги на ухвалу слідчого судді Печерського районного суду м. Києва від 17 серпня 2018 року про накладення арешту на майно.

За результатами розгляду об'єднана палата постановила ухвалу, в якій зазначила таке.

У касаційному провадженні встановлено, що ухвалою апеляційного суду повернуто апеляційну скаргу адвоката, який діє в інтересах ОСОБА_1, на ухвалу слідчого судді як таку, що подана після закінчення строку на апеляційне оскарження і особа, яка її подала, не порушувала питання про поновлення такого строку.

Відповідно до вимог ч. 3 ст. 395, ст. 116 КПК адвокатом подана через поштове відправлення повторна апеляційна скарга. Ухвалою Київського апеляційного суду від 26 лютого 2019 року за результатами розгляду повторної апеляційної скарги адвоката, ухвалу слідчого судді Печерського районного суду м. Києва від 17 серпня 2018 року залишено без зміни, а апеляційну скаргу захисника – без задоволення.

Згідно змісту ч. 4 ст. 424 КПК ухвала слідчого судді після її перегляду в апеляційному порядку, а також ухвала суду апеляційної інстанції за результатами розгляду апеляційної скарги на таку ухвалу оскарженню в касаційному порядку не підлягають.

Таким чином, стороною захисту інтересів власника вичерпано процесуальні можливості оскарження судового рішення слідчого судді про арешт нерухомого майна, оскільки суд апеляційної інстанції постановив остаточне рішення за результатами розгляду апеляційної скарги на ухвалу слідчого судді Печерського районного суду м. Києва від 17 серпня 2018 року.

Законодавчо визначені повноваження касаційного суду щодо рішень слідчих суддів – забезпечити провадження з перегляду таких рішень в апеляційному порядку згідно з вимогами кримінального процесуального закону. Предметом касаційного перегляду є ухвали апеляційних судів про повернення апеляційної скарги або про відмову у відкритті апеляційного провадження в контексті статей 393, 424 КПК.

З урахуванням викладеного об'єднана палата Верховного Суду вважає, що в разі скасування ухвали апеляційного суду про повернення апеляційної скарги, коли після надходження матеріалів провадження до касаційного суду стало відомо, що учасник провадження скориставшись своїм правом, передбаченим ч. 7 ст. 399 КПК, повторно подав апеляційну скаргу на ухвалу місцевого суду, за результатами розгляду якої суд апеляційної інстанції постановив остаточне рішення, касаційне провадження підлягає закриттю.

Таким чином, у цьому кримінальному провадженні, з огляду на реалізацію стороною захисту права на апеляційний перегляд справи та прийняття остаточного рішення апеляційним судом, яке не підлягає оскарженню в касаційному порядку, касаційне провадження підлягає закриттю.

Висновок щодо застосування норм права. У випадку відкриття касаційного провадження щодо ухвали апеляційного суду про повернення апеляційної скарги, коли після надходження витребуваних матеріалів провадження до касаційного суду стало відомо, що учасник провадження скориставшись своїм правом, передбаченим ч. 7 ст. 399 КПК, повторно подав апеляційну скаргу на ухвалу місцевого суду, за результатами розгляду якої суд апеляційної інстанції постановив остаточне рішення, що не підлягає касаційному оскарженню, касаційне провадження підлягає закриттю.

У провадженні висловлено окрему думку.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 вересня 2019 року у справі № 757/40473/18-к (провадження № 51-601кмо19) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/84583303>, а з текстом окремої думки – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/84726095>

Якщо в рішенні апеляційного суду відсутнє посилання на необхідність застосування закону про більш тяжке кримінальне правопорушення або посилення покарання, то навіть у разі встановлення істотних порушень кримінального процесуального законодавства судом першої інстанції це виключає можливість постановлення вироку, яким погіршується становище особи, під час нового розгляду в суді першої інстанції

Об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду 23 вересня 2019 року розглянула в судовому засіданні кримінальне провадження за обвинуваченням у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 15, ч. 1 ст. 115 КК, за касаційними скаргами засудженого та захисника на вирок Прилуцького міськрайонного суду Чернігівської області від 8 червня 2017 року та ухвалу Апеляційного суду Чернігівської області від 24 травня 2018 року у справі № 728/2724/16-к.

За результатами розгляду об'єднана палата постановила ухвалу, в якій зазначила таке.

Системне тлумачення статей 415, 416 КПК указує на те, що навіть у разі встановлення апеляційним судом таких істотних порушень вимог кримінального процесуального закону, які є підставами для скасування вироку чи ухвали суду і призначення нового розгляду в суді першої інстанції, відповідно до вимог статей 370, 419, ч. 2 ст. 416 КПК він не може залишити поза увагою доводи апеляційної скарги прокурора чи потерпілого щодо необхідності застосування закону про більш тяжке кримінальне правопорушення або посилення покарання, оскільки в протилежному випадку це призведе до неможливості застосування такого закону при новому розгляді у суді першої інстанції.

Перевіривши обґрунтованість відповідних доводів апеляційних скарг прокурора чи потерпілого, апеляційний суд, крім випадку, якщо знайде їх безпідставними, при скасуванні оскарженого судового рішення з підстав істотних порушень кримінального процесуального закону і призначенні нового розгляду в суді першої інстанції, повинен указати на неправильність чи передчасність висновків суду в судовому рішенні, яке скасовується, про застосування чи незастосування того чи іншого закону про кримінальну відповідальність чи призначення того чи іншого покарання, як на додаткову підставу для скасування судового рішення.

При цьому, виходячи зі змісту ч. 2 ст. 415 КПК, суд апеляційної інстанції повинен формулювати свої висновки та вказівки лише в такій формі, щоб це не призводило до вирішення наперед указаних в цій нормі питань, але водночас давало б достатні підстави для застосування закону про більш тяжке кримінальне правопорушення та призначення більш тяжкого покарання у випадку, якщо під час нового розгляду в суді першої інстанції винуватість особи у вчиненні відповідного злочину буде доведено в установленому законом порядку (аналогічний підхід, зокрема, застосовується у практиці Верховного Суду з метою дотримання положень ч. 3 ст. 439 КПК, як наприклад, у справі № 242/1697/17).

Зокрема, суд апеляційної інстанції може зробити висновок, що суд першої інстанції: 1) не надав належної оцінки тим чи іншим доказам або їх сукупності; 2) здійснив неправильне тлумачення норм матеріального чи процесуального права; 3) не дослідив ті чи інші обставини, що мають значення для вирішення тих чи інших питань в межах кримінального провадження тощо. У зв'язку з цим апеляційний суд вправі дати вказівку перевірити при новому розгляді ті чи інші обставини, дати оцінку певним доказам, належним чином розглянути питання щодо кваліфікації дії обвинуваченого тощо, проте він не може наперед категорично визначати, які висновки суд першої інстанції повинен зробити щодо питань, указаних у ч. 2 ст. 415 КПК.

Повертаючись до обставин цього кримінального провадження, Верховний Суд звертає увагу на те, що апеляційний суд скасував вирок місцевого суду від 26 грудня 2016 року і призначив новий розгляд у суді першої інстанції виключно з підстав, передбачених п. 3 ч. 1 ст. 415 КПК (судове рішення ухвалено чи підписано не тим складом суду, який здійснював судовий розгляд). При цьому він взагалі не розглядав доводи прокурора щодо необхідності застосування закону про більш

тяжке правопорушення, обмежившись формальною вказівкою, що ці обставини мають бути перевірені при новому розгляді судом першої інстанції. Разом із тим, апеляційний суд у своїй ухвалі не зазначив однією з підстав скасування вироку суду неправильне чи передчасне застосування судом першої інстанції ч. 2 ст. 125 КК.

Таким чином, при новому розгляді кримінального провадження як суд першої інстанції, так і апеляційний суд, виходячи з вимог ч. 2 ст. 416 КПК, були позбавлені можливості застосувати щодо ОСОБА_1 норми закону про більш тяжке кримінальне правопорушення.

Висновок щодо застосування норм права. Частина 2 ст. 416 КПК визначає вичерпний перелік випадків, коли при новому розгляді суд першої інстанції може застосувати закон про більш тяжке кримінальне правопорушення або посилення покарання, а саме тільки за умови, якщо вирок було скасовано за апеляційною скаргою прокурора або потерпілого чи його представника у зв'язку з необхідністю застосування закону про більш тяжке кримінальне правопорушення або посилення покарання. При цьому положення ч. 2 ст. 415 КПК не слід розглядати як такі, що дозволяють зробити виключення з указанного правила.

У разі встановлення апеляційним судом істотних порушень вимог кримінального процесуального закону, які є підставами для скасування вироку чи ухвали суду і призначення нового розгляду в суді першої інстанції, відповідно до вимог статей 370, 419, ч. 2 ст. 416 КПК він не може залишити поза увагою доводи апеляційної скарги прокурора чи потерпілого щодо необхідності застосування закону про більш тяжке кримінальне правопорушення або посилення покарання, оскільки в протилежному випадку це призведе до неможливості застосування такого закону при новому розгляді в суді першої інстанції.

Перевіривши обґрунтованість відповідних доводів апеляційних скарг прокурора чи потерпілого, апеляційний суд, крім випадку, якщо знайде їх безпідставними, при скасуванні оскарженого судового рішення з підстав істотних порушень кримінального процесуального закону і призначенні нового розгляду в суді першої інстанції, повинен також указати на неправильність чи передчасність висновків суду в судовому рішенні, яке скасовується, про застосування чи незастосування того чи іншого закону про кримінальну відповідальність чи призначення того чи іншого покарання, як на додаткову підставу для скасування судового рішення.

При цьому, виходячи зі змісту ч. 2 ст. 415 КПК, суд апеляційної інстанції повинен формулювати свої висновки та вказівки лише в такій формі, щоб це не призводило до вирішення наперед указаних в цій нормі питань, але водночас давало би достатні підстави для застосування закону про більш тяжке кримінальне правопорушення та призначення більш тяжкого покарання у випадку, якщо під час нового розгляду в суді першої інстанції винуватість особи у вчиненні відповідного злочину буде доведено в установленому законом порядку.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 вересня 2019 року у справі № 728/2724/16-к (провадження № 51-7543кмо18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/84583305>

У випадках порушення в апеляціях скаргах питання про погіршення становища одних та про скасування чи зміну вироку суду першої інстанції щодо інших засуджених (виправданих) з інших підстав, апеляційний суд постановляє вирок тільки стосовно тих засуджених (виправданих), становище яких погіршується, а щодо решти виносить ухвалу

Об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду 4 листопада 2019 року розглянула в судовому засіданні кримінальне провадження за обвинуваченням у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 15 ч. 2 ст. 185; ч. 2 ст. 185 КК, за касаційною скаргою засудженого на вирок Апеляційного суду Вінницької області від 26 грудня 2017 року у справі № 128/2455/15-к.

За результатами розгляду об'єднана палата винесла постанову, в якій зазначила таке.

Згідно з ч. 1 ст. 418 КПК у випадку, передбаченому п. 3 ч. 1 ст. 407 цього Кодексу, суд апеляційної інстанції ухвалює вирок. Будь-яке інше рішення суд апеляційної інстанції приймає у формі ухвали.

Відповідно до вимог ч. 1 ст. 420 КПК суд апеляційної інстанції скасовує вирок суду першої інстанції і ухвалює свій вирок у разі: необхідності застосування закону про більш тяжке кримінальне правопорушення чи збільшення обсягу обвинувачення; необхідності застосування більш суворого покарання; скасування необґрунтованого виправдувального вироку суду першої інстанції; неправильного звільнення обвинуваченого від відбування покарання.

Таким чином, системний аналіз вказаних правових норм дає підстави для висновку, що суд апеляційної інстанції, приймаючи рішення про погіршення становища засудженого, відповідно до положень ч. 1 ст. 420 КПК ухвалює свій вирок, яким повністю або частково скасовує вирок суду першої інстанції, а при скасуванні чи зміні вироку місцевого суду з інших підстав – виносить ухвалу.

Відповідно, можливість ухвалення судом апеляційної інстанції – у разі порушення в апеляційних скаргах питання про погіршення становища одних засуджених (виправданих) та скасування чи зміну вироку суду першої інстанції щодо інших засуджених (виправданих) з інших підстав одночасно двох різних процесуальних рішень, за наявності для того підстав, вироку щодо тих засуджених (виправданих), становище яких погіршується, а щодо решти ухвали, узгоджується з нормами чинного КПК.

Висновок щодо застосування норми права. З урахуванням положень ч. 1 ст. 407, ч. 1 ст. 418 та ч. 1 ст. 420 КПК, які не містять заборони щодо

постановлення одночасно двох різних процесуальних рішень за результатами апеляційного розгляду кримінального провадження, колегія суддів вважає, що у випадках порушення в апеляціях питання про погіршення становища одних засуджених (виправданих) та про скасування чи зміну вироку суду першої інстанції щодо інших таких осіб з інших підстав, апеляційний суд, за наявності для того підстав, постановляє вирок тільки щодо тих засуджених (виправданих), становище яких погіршується, а щодо решти виносить ухвалу.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 4 листопада 2019 року у справі № 128/2455/15-к (провадження № 51-5172кмо18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85542830>

Право обвинуваченого у вчиненні злочину, за який передбачено покарання у виді довічного позбавлення волі, на розгляд кримінального провадження в суді першої інстанції судом присяжних не виникає на стадії перегляду судових рішень в апеляційному, касаційному порядку, а також за нововиявленими або виключними обставинами

4 листопада 2019 року об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду розглянула в судовому засіданні касаційну скаргу засудженого за ч. 3 ст. 185, ч. 4 ст. 187, п. 1, 6 ч. 2 ст. 115 КК на ухвалу Біляївського районного суду Одеської області від 2 лютого 2018 року та ухвалу Апеляційного суду Одеської області від 11 вересня 2018 року у справі №496/4533/17.

За результатами розгляду об'єднана палата винесла постанову, в якій зазначила таке.

Виходячи із приписів кримінального процесуального закону, розгляд кримінального провадження судом присяжних проводиться за сукупності таких умов: 1) обвинувальний акт щодо особи передано на розгляд суду першої інстанції; 2) злочин, у вчиненні якого обвинувачується особа, передбачає покарання у виді довічного позбавлення волі; 3) під час підготовчого судового засідання обвинувачений заявив клопотання про розгляд кримінального провадження щодо нього судом присяжних.

Разом із цим для інших стадій судового провадження (перегляду судових рішень в апеляційному, касаційному порядку, за нововиявленими або виключними обставинами) можливості здійснення кримінального провадження судом присяжних процесуальним законом не передбачено. Вказане обумовлено відмінностями цих стадій від стадії провадження в суді першої інстанції, пов'язаними з межами та процедурою судового розгляду, їх спеціальним завданням (перевірка законності та обґрунтованості судового рішення), а також наявністю іншого процесуального статусу особи, щодо якої здійснюється кримінальне провадження з перегляду судового рішення.

Предметом судового розгляду в порядку провадження за нововиявленими обставинами виступає не обвинувальний акт, а судові рішення, зокрема вирок суду, що набрав законної сили, яким встановлено наявність чи відсутність винуватості особи у вчиненні інкримінованого їй злочину. Після набрання вироком законної сили особа, щодо якої здійснюється кримінальне провадження, вже не має статусу обвинуваченого, натомість залежно від прийнятого судом рішення вважається виправданою або засудженою. Забезпечення додаткових гарантій для такої особи у виді перегляду вироку щодо неї за нововиявленими обставинами судом присяжних процесуальний закон не передбачає.

За таких обставин не роз'яснивши засудженому права на здійснення кримінального провадження за нововиявленими обставинами судом присяжних, та, відповідно, провівши судовий розгляд без участі присяжних, місцевий суд не порушив вимог кримінального процесуального закону, оскільки процедура перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами не передбачає права засудженого (виправданого) на суд присяжних.

Висновок щодо застосування норми права. За змістом ч. 3 ст. 31, ч. 2 ст. 383, ст. 384 КПК обвинувачений у вчиненні злочину, за який передбачено покарання у виді довічного позбавлення волі, має право на розгляд кримінального провадження щодо нього в суді першої інстанції судом присяжних, проте таке право не виникає на стадії перегляду судових рішень в апеляційному, касаційному порядку, а також за нововиявленими або виключними обставинами.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 4 листопада 2019 року у справі № 496/4533/17 (провадження № 51-9834кмо18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85582389>

Повноваження адвоката у кримінальному провадженні є належним чином підтвердженими, якщо захисник до свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю додав хоча б один із документів, передбачених п. 2 ч. 1 ст. 50 КПК

18 листопада 2019 року об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду розглянула в судовому засіданні касаційну скаргу в інтересах засудженого за ч. 2 ст. 309, ч. 1 ст. 310 КК ОСОБА_1 на ухвалу Апеляційного суду Херсонської області від 14 серпня 2018 року про повернення апеляційної скарги на вирок Білозерського районного суду Херсонської області від 1 червня 2018 року у справі № 648/3629/17.

За результатами розгляду об'єднана палата винесла постанову, в якій зазначила таке.

Апеляційний суд залишив апеляційну скаргу захисника без руху та надав строк для усунення недоліків, обґрунтувавши прийняте рішення тим, що захисник

не надав суду всі документи, передбачені ст. 50 КПК, на підтвердження своїх повноважень на здійснення захисту ОСОБА_1.

Перелік документів, що засвідчують повноваження адвоката у кримінальному провадженні, встановлено у ч. 1 ст. 50 КПК. Зокрема, повноваження захисника на участь у кримінальному провадженні підтверджуються: 1) свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю; 2) ордером, договором із захисником або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Таким чином, у ч. 1 ст. 50 КПК законодавець закріпив дві групи документів, наявність яких підтверджує повноваження захисника на участь у конкретному кримінальному провадженні та які обов'язково надаються суду: документ, що підтверджує право особи на заняття адвокатською діяльністю (оскільки захисником може бути тільки адвокат) та документи, що підтверджують право цієї особи бути захисником (здійснювати захист у конкретному кримінальному провадженні).

При цьому законодавець у ч. 1 ст. 50 КПК імперативно закріпив надання адвокатом свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю (п. 1 ч. 1 ст. 50 КПК) та документа з передбаченого в п. 2 ч. 1 цієї статті альтернативного переліку документів. Тобто зобов'язав адвоката надати суду свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю та надав право альтернативного вибору щодо документів, передбачених у п. 2 ч. 1 ст. 50 КПК, якими може бути підтверджено повноваження захисника у кримінальному провадженні.

Висновок щодо застосування норми права. Відповідно до чинного національного законодавства повноваження адвоката у кримінальному провадженні слід вважати належним чином підтвердженими, якщо захисник до свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю надав хоча б один із документів, передбачених п. 2 ч. 1 ст. 50 КПК, а саме: або ордер, виданий відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», або договір із захисником, або доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги).

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 листопада 2019 року у справі № 648/3629/17 (провадження № 51-9792кмо18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85903681>

Імперативність п. 6 ч. 2 ст. 242 КПК у редакції Закону № 1261-VII щодо призначення експертизи у кожному кримінальному провадженні для визначення розміру збитків, завданих кримінальним правопорушенням, не стосується тих випадків, коли предметом злочину є гроші або інші цінні папери, що мають грошовий еквівалент, а також коли для достовірного встановлення розміру матеріальних збитків, шкоди, заподіяних кримінальним правопорушенням, достатньо загальновідомих та загальнодоступних знань та проведення простих арифметичних розрахунків

Об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду 25 листопада 2019 року розглянула в судовому засіданні кримінальне провадження за обвинуваченням у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 15, ч. 2 ст. 185 КК. Захисник засудженого у касаційній скарзі стверджував, що єдиним доказом щодо розміру заподіяної товариству шкоди є довідки самого ТОВ, у замаху на крадіжку майна якого були обвинувачені засуджені, та яке є зацікавленою стороною у справі. Захисник вважав, що сторона обвинувачення мала б надати суду висновок товарознавчої експертизи щодо розміру матеріальних збитків, заподіяних кримінальним правопорушенням, проте не зробила цього.

За результатами розгляду об'єднана палата винесла постанову, в якій зазначила таке.

Положення п. 6 ч. 2 ст. 242 КПК у редакції Закону № 1261-VII спрямовано насамперед на забезпечення: правильності кваліфікації кримінального правопорушення (за умови, що розмір шкоди є ознакою складу злочину або кваліфікуючою ознакою); повноти досудового розслідування (оскільки відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 91 КПК вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, є елементом предмета доказування); достовірності інформації, яка відображується в підсумкових рішеннях стадії досудового розслідування (згідно з п. 7 ч. 2 ст. 291 КПК обвинувальний акт має містити відомості про розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням).

За своєю суттю та змістом кваліфікація злочинів завжди пов'язана з необхідністю обов'язкового встановлення кримінальними процесуальними і криміналістичними засобами двох надзвичайно важливих обставин: 1) факту вчинення особою (суб'єктом злочину) суспільно небезпечного діяння, тобто конкретного акту її поведінки (вчинку) у формі дії чи бездіяльності; 2) точної відповідності ознак цього діяння ознакам складу злочину, передбаченого відповідною статтею Особливої частини КК.

Особливістю норми п. 6 ст. 242 КПК щодо обов'язковості призначення експертизи є також те, що цей імперативний припис має застосовуватись у провадженнях про кримінальні правопорушення, які мають матеріальний склад

злочину, тобто містять суспільно небезпечні наслідки, які можливо обчислити у вигляді збитків або шкоди довкіллю.

ОСОБА_1 і ОСОБА_2, визнаючи свою вину у вчиненні замаху на крадіжку суцвіть соняшнику, водночас не погоджувалися з вартістю краденого та заявляли, що дійсна вартість рослин соняшнику, що росли на полі та не були зібрані, значно нижча. Очевидно, що для встановлення розміру збитків має значення встановлення сорту рослини соняшнику, його якості. Оскільки предметом викрадення була рослина, яка не була прибрана із земельної ділянки, то тільки особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями, могла визначити методику встановлення вартості рослинної сировини і розміру шкоди (наприклад, за вартістю товарної продукції, що міститься в рослині, або за вартістю витрат на посів та вирощування).

Об'єднана палата дійшла висновку, що за таких обставин тільки шляхом залучення експерта і на підставі його висновку в цьому кримінальному провадженні могла бути встановлена вартість викраденого майна та розмір матеріальних збитків. На порушення вимог п. 6 ч. 2 ст. 242 КПК сторона обвинувачення не вчинила процесуальних дій із залучення експерта.

Висновок щодо застосування норми права. Обов'язкове залучення експерта для проведення експертизи необхідне за наявності двох підстав: по-перше, коли характер об'єктивних обставин, які мають значення для кримінального провадження, неможливо достовірно встановити без залучення особи, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями (що є загальною підставою проведення експертизи в кримінальному провадженні, передбаченою ч. 1 ст. 242 КПК у редакції Закону № 1261-VII); по-друге, коли мають місце обставини, передбачені ч. 2 цієї норми.

Імперативність п. 6 ч. 2 ст. 242 КПК у редакції Закону № 1261-VII щодо призначення експертизи у кожному кримінальному провадженні для визначення розміру збитків, завданих кримінальним правопорушенням, має обмежений характер, оскільки не стосується тих випадків, коли предметом злочину є гроші або інші цінні папери, що мають грошовий еквівалент, а також коли розмір матеріальних збитків, шкоди, заподіяних кримінальним правопорушенням, можливо достовірно встановити без спеціальних знань, а достатньо загальновідомих та загальнодоступних знань, проведення простих арифметичних розрахунків для оцінки даних, отриманих за допомогою інших, крім експертизи, джерел доказування.

У решті випадків сторона обвинувачення на стадії досудового розслідування зобов'язана незалежно від наявності інших доказів, за допомогою яких можливо встановити розмір матеріальних збитків, звернутися до слідчого судді з клопотанням про залучення експерта (а в редакції Закону № 187-IX - залучити експерта).

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 25 листопада 2019 року у справі № 420/1667/18 (провадження № 51-10433кмо18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86070671>

Якщо ухвалу слідчого судді постановлено без виклику особи, інтересів якої вона стосується та яка її оскаржує, то строк апеляційного оскарження для такої особи має обчислюватися з дня отримання копії судового рішення незалежно від наявності інших джерел інформування про прийняте рішення

Об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду 18 листопада 2019 року розглянула в судовому засіданні касаційну скаргу представника юридичної особи на ухвалу Київського апеляційного суду від 11 жовтня 2018 року про відмову в задоволенні клопотання про поновлення строку на апеляційне оскарження ухвали слідчого судді Солом'янського районного суду м. Києва від 14 липня 2016 року у справі № 760/12179/16-к, якою надано дозвіл на проведення документальної позапланової перевірки.

За результатами розгляду об'єднана палата винесла постанову, в якій зазначила таке.

Відмовляючи в задоволенні клопотання, колегія суддів апеляційного суду зазначила, що заявник не навів підстав, які перешкоджали йому отримати копію оскаржуваної ухвали раніше, та вказала при цьому, що йому було відомо про оскаржувану ухвалу з інших джерел.

При вирішенні питання, чи дотрималася особа, яка подала апеляційну скаргу, передбаченого ст. 395 КПК строку на апеляційне оскарження, слід чітко встановити початок перебігу вказаного строку та його закінчення.

Процедура визначення строків для подання скарги має на меті забезпечити належне відправлення правосуддя і дотримання принципу правової визначеності. Суворе дотримання строків у кримінальному процесі неможливе без чіткого знання правил їх обчислення. Для правильного обчислення строку важливого значення набувають приписи правових норм, які стосуються визначення початкового моменту перебігу строку, обставин, що впливають на його перебіг, і встановлення моменту його закінчення.

Ухвалу слідчого судді Солом'янського районного суду м. Києва від 14 липня 2016 року постановлено без виклику особи, яка її оскаржує.

Тобто у даному випадку початок строку на апеляційне оскарження обчислюється відповідно до абз. 2 ч. 3 ст. 395 КПК з дня отримання особою копії судового рішення, яке вона оскаржує.

Висновок щодо застосування норми права. За змістом абз. 2 ч. 3 ст. 395 КПК, якщо ухвала слідчого судді постановлена без виклику особи інтересів якої вона стосується та яка її оскаржує, то строк апеляційного оскарження для такої особи має обчислюватись з дня отримання копії судового рішення, незалежно від наявності інших джерел інформування про прийняте рішення.

У провадженні висловлено окрему думку.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 листопада 2019 року у справі № 760/12179/16-к (провадження № 51-9550кмо18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85542805>, а з текстом окремої думки – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85743660>

Якщо судове рішення, яке є результатом судового провадження та яким вирішено питання, що становило предмет його розгляду, за виключенням рішення слідчого судді апеляційного суду, ухваленого в порядку, передбаченому главою 21 КПК, є незрозумілим, суд, слідчий суддя, який його ухвалив, за заявою учасника судового провадження чи органу виконання судового рішення ухвалою роз'яснює своє рішення. Така ухвала підлягає апеляційному оскарженню на підставі ч. 4 ст. 380 КПК

У касаційній скарзі прокурор просить ухвалу апеляційного суду скасувати, стверджуючи, що суд апеляційної інстанції безпідставно відмовив у відкритті провадження за її апеляційною скаргою на ухвалу Ірпінського міського суду Київської області від 29 серпня 2018 року про відмову в задоволенні заяви про роз'яснення судового рішення, не врахувавши вимоги ст. 380 КПК, якою передбачено право апеляційного оскарження такої категорії судових рішень.

Задовольняючи касаційну скаргу прокурора, об'єднана палата винесла постанову, в якій зазначила таке.

Відповідно до частин 1, 4 ст. 380 КПК, якщо судове рішення є незрозумілим, суд, який його ухвалив, за заявою учасника судового провадження чи органу виконання судового рішення ухвалою роз'яснює своє рішення, не змінюючи при цьому його змісту. Ухвала про роз'яснення судового рішення або відмову у його роз'ясненні може бути оскаржена в апеляційному порядку особою, яка звернулася із заявою про роз'яснення судового рішення, та учасниками судового провадження.

Таким чином, об'єктом роз'яснення у КПК визнано судові рішення. Судовими рішеннями є, у відповідності до ст. 369 КПК, вироби, ухвали та постанови. Згідно приписів ч. 2 ст. 110 КПК судові рішення приймається у формі ухвали, постанови або вироби, які мають відповідати вимогам, передбаченим статтями 369, 371–374 цього Кодексу. Крім того, як вбачається з положень ч. 2 ст. 369 КПК, рішення слідчих суддів відносяться до системи судових рішень.

Як слідує із ч. 1 ст. 376 КПК судові рішення проголошується прилюдно після виходу суду з нарадчої кімнати, головуєчий у судовому засіданні роз'яснює зміст рішення, порядок і строк його оскарження.

З урахуванням викладеного, законом передбачено два різних порядки роз'яснення судових рішень – один з них стосується усного роз'яснення, що є необхідним після проголошення судового рішення, а другий – письмового роз'яснення судового рішення окремою ухвалою, яка в подальшому може бути самостійним предметом апеляційного оскарження.

Виходячи із системного аналізу положень ч. 1 ст. 38 КПК, колегія суддів вважає, що будь-яких застережень щодо неможливості вирішення питання про роз'яснення судового рішення: яке є результатом судового провадження та яким вирішено питання, що становило предмет його розгляду, кримінальний

процесуальний закон не містить, за виключенням рішення слідчого судді апеляційного суду, ухваленого в порядку, передбаченому главою 21 КПК.

За загальним правилом, єдиним суб'єктом процесуального обов'язку щодо роз'яснення судових рішень у порядку ст. 380 КПК є суд, який ухвалив це рішення. Таким чином, якщо судові рішення є незрозумілим, суд, який його ухвалив, за заявою учасника судового провадження чи органу виконання судового рішення ухвалою роз'яснює своє рішення, не змінюючи при цьому його змісту.

У статті 390 КПК, якою визначаються ухвали слідчого судді, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування, відсутня вказівка на можливість оскарження в апеляційному порядку ухвали слідчого судді про роз'яснення або відмову в роз'ясненні судового рішення, а ч. 3 цієї статті встановлено заборону на оскарження в апеляційному порядку інших (не зазначених у цій статті) ухвал слідчого судді.

Разом з тим, у даному випадку підлягає застосуванню ч. 4 ст. 380 КПК, яка є спеціальною нормою та закріплює можливість оскарження ухвали про роз'яснення судового рішення або відмову в його роз'ясненні, так як згідно приписів ч. 2 ст. 369 КПК ухвали слідчих суддів відносяться до системи судових рішень.

Висновок щодо застосування норми права. Згідно з ч. 1 ст. 380 КПК, якщо судові рішення, яке є результатом судового провадження та яким вирішено питання, що становило предмет його розгляду, за виключенням рішення слідчого судді апеляційного суду, ухваленого в порядку, передбаченому главою 21 КПК, є незрозумілим, суд, слідчий суддя, який його ухвалив, за заявою учасника судового провадження чи органу виконання судового рішення ухвалою роз'яснює своє рішення, не змінюючи при цьому його зміст. Апеляційному оскарженню, на підставі ч. 4 ст. 380 КПК, підлягає лише ухвала суду про роз'яснення судового рішення або відмову у його роз'ясненні постановлена за результатами розгляду заяви про роз'яснення судового рішення, якщо її предметом було судові рішення, яке підлягає роз'ясненню в порядку, передбаченому частиною 1 цієї статті.

У провадженні висловлено дві окремі думки.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 листопада 2019 року у справі № 367/3068/17 (провадження № 51-8936кмо18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85966650>, а з текстом окремих думок – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86000715> та <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/86035076>

Під час апеляційного перегляду рішень слідчих суддів апеляційний суд не вправі ухвалювати рішення про залишення апеляційної скарги без руху та про її повернення

Об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду 18 листопада 2019 року розглянула в судовому засіданні касаційну скаргу на

ухвалу Апеляційного суду Хмельницької області від 12 березня 2018 року у справі № 686/24639/17, якою повернуто його апеляційну скаргу на ухвалу слідчого судді Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 31 січня 2018 року про закриття провадження за скаргою на бездіяльність слідчого.

За результатами розгляду об'єднана палата винесла постанову, в якій зазначила таке.

Відповідно до КПК окремою формою судової діяльності є судовий контроль за додержанням законів органами дізнання, досудового слідства та прокурором, який реалізує слідчий суддя. Зміст і характер такої діяльності щодо судового контролю в рамках кримінального процесу пов'язаний передусім із необхідністю забезпечення прав і свобод людини на стадії досудового розслідування кримінального провадження. При цьому в нормах КПК простежується оперативний характер здійснення слідчим суддею повноважень з приводу судового контролю та невідкладність у вирішенні питань про відновлення порушених прав і свобод заінтересованих осіб. Підтвердженням цього є використана законодавцем у КПК юридична техніка для визначення строків здійснення слідчим суддею своїх повноважень: «негайно, невідкладно» (ч. 2 ст. 189, ч. 1 ст. 186), «у день надходження до суду» (ч. 1 ст. 142, ч. 4 ст. 234, ч. 5 ст. 240), «протягом 6-ти годин» (ч. 1 ст. 248, статті 257, 258, 260-264, 267-270, 274), «не пізніше 2-х днів» (ч. 1 ст. 172), «не пізніше 72 годин» (статті 306, 583), «не пізніше 3-х днів» (статті 146, 151, 156), «протягом 5-ти днів» (ст. 591).

Окрім того, правова природа повноважень, предмета і завдань слідчого судді є інстанційно сталою і не змінюється залежно від реалізації таких повноважень у суді першої чи апеляційної інстанції, за винятком лише додаткових функцій, обумовлених характером стадії апеляційного перегляду.

Наведене свідчить, що вже згаданий оперативний характер здійснення слідчим суддею повноважень притаманний і для судової діяльності в апеляційному суді при перегляді ухвал слідчих суддів суду першої інстанції.

Це підтверджується системним тлумаченням відповідних положень глави 31 КПК та дає змогу дійти висновку, що законодавець установив певні особливості апеляційної перевірки ухвал слідчого судді, які зумовлені насамперед характером цього виду судового рішення, необхідністю невідкладної перевірки його законності й обґрунтованості. Особливостями перевірки таких ухвал є: а) спрощений порядок подачі апеляційної скарги безпосередньо до апеляційного суду (ч. 1 ст. 395 КПК); б) скорочений строк апеляційного оскарження ухвали слідчого судді – протягом 5-ти днів з дня її оголошення; для особи, яка перебуває під вартою, - з моменту вручення їй копії судового рішення; для особи, без виклику якої постановлено ухвалу слідчого судді та яка її оскаржує, – з дня отримання нею копії судового рішення (частини 2, 3 ст. 395 КПК); в) скорочений строк розгляду апеляції – не пізніше як через три дні після її надходження до суду апеляційної інстанції (ч. 2 ст. 422 КПК).

Рішення про відмову у відкритті апеляційного провадження та про повернення скарги можуть бути ухвалені на стадії вирішення питання про відкриття

апеляційного провадження, а у випадку оскарження ухвали слідчого судді – при вирішенні питання про призначення судового засідання щодо розгляду апеляційної скарги на таке рішення.

У той же час рішення про повернення апеляційної скарги, якщо особа не усунула недоліків, обов'язково передуює процесуальне рішення про залишення апеляційної скарги без руху.

Проте ч. 1 ст. 399 КПК прямо передбачено, що таке процесуальне рішення, як залишення скарги без руху, застосовується до апеляційних скарг на вирок чи ухвалу суду першої інстанції.

Крім того, наведені вище особливості апеляційної перевірки ухвал слідчих суддів (зокрема відсутність стадії відкриття апеляційного провадження, обмежені строки щодо розгляду апеляційної скарги, невідкладність у вирішенні питань про відновлення порушених прав і свобод заінтересованих осіб) унеможливають прийняття такого рішення щодо апеляційних скарг на ухвали слідчих суддів.

Отже, положення ст. 398 КПК, частин 1, 2, п. 1 ч. 3 ст. 399 КПК не можуть бути застосовані до апеляційних скарг на ухвали слідчих суддів. Водночас це не виключає можливості повернення апеляційних скарг на ухвали слідчих суддів з підстав, передбачених пунктами 2, 3, 4 ч. 3 ст. 399 КПК.

Висновок щодо застосування норми права. Під час апеляційного перегляду рішень слідчих суддів апеляційний суд не вправі ухвалювати рішення про залишення апеляційної скарги без руху та про її повернення, якщо особа не усунула недоліків, оскільки положення ст. 398 КПК, частин 1, 2 та п.1 ч. 3 ст. 399 КПК застосовуються до апеляційних скарг, поданих на судові рішення, передбачені частинами 1, 2 ст. 392 КПК, а що стосується оскарження судових рішень, передбачених ч. 3 ст. 392 КПК (ухвали слідчого судді), то застосуванню підлягають положення ст. 422 КПК.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 листопада 2019 року у справі № 686/24639/17 (провадження № 51-5496кмо18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85966650>

Якщо суддя-доповідач апеляційного суду відкрив кримінальне провадження за нововиявленими обставинами за заявою особи, а в подальшому воно внаслідок ліквідації суду було передано до новоутвореного суду, то цей суд вправі вирішувати питання, які виникають на етапі відкриття кримінального провадження за нововиявленими обставинами, за правилами ст. 464 КПК

Оскаржуваною ухвалою від 11 жовтня 2018 року суддя-доповідач Київського апеляційного суду, посилаючись на вимоги ч. 3 ст. 464, ч. 3 ст. 429 КПК, повернув заяву ОСОБА_1 як таку, яку подано з пропуском строку, передбаченого ч. 1 ст. 461 КПК, і питання про поновлення якого не порушено.

Обґрунтовуючи процесуальну можливість розгляду питання про повернення скарги, суддя-доповідач вказав в ухвалі, що відповідно до засад, закріплених у ст. 319 КПК, у зв'язку зі зміною складу суду розгляд заяви розпочато спочатку – зі стадії відкриття кримінального провадження за нововиявленими обставинами.

Вирішуючи питання, чи відповідає зазначене рішення апеляційного суду про повернення заяви ОСОБА_1 про перегляд за нововиявленими обставинами ухвали Апеляційного суду Київської області від 22 квітня 2013 року вимогам кримінального процесуального закону, колегія суддів об'єднаної палати вважає за необхідне зазначити про таке.

За загальним правилом, відповідно до вимог ч. 1 ст. 319 КПК судовий розгляд у кримінальному провадженні повинен бути проведений в одному складі суддів. Із цього правила передбачено виняток: у разі якщо суддя внаслідок певних причин, обставин (тривала хвороба, закінчення строку повноважень, звільнення з посади тощо) позбавлений можливості брати участь у судовому засіданні щодо розгляду справи, яка перебуває в провадженні суду, він має бути замінений іншим суддею, який визначається в порядку ч. 3 ст. 35 КПК. Після заміни судді судовий розгляд розпочинається спочатку. Таким чином, у правових ситуаціях, які регламентовані зазначеними положеннями ст. 319 КПК, внаслідок зміни складу суду не припиняють дію правовідносини, які виникли у зв'язку із здійсненням певним судом правосуддя у кримінальному провадженні, що розглядається.

Водночас з огляду на положення ч. 6 ст. 147 Закону України від 02 червня 2016 року №1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» у разі ліквідації суду, що здійснює правосуддя на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці (відповідних адміністративно-територіальних одиниць), та утворення нового суду, який забезпечує здійснення правосуддя на цій території, суд, що ліквідується, припиняє здійснення правосуддя.

Указом Президента України від 29 грудня 2017 року № 452/2017 «Про ліквідацію апеляційних судів та утворення апеляційних судів в апеляційних округах», зокрема, було ліквідовано Апеляційний суд Київської області та утворено Київський апеляційний суд в апеляційному окрузі, що включає Київську область і місто Київ, з місцезнаходженням у місті Києві.

Це означає, що Апеляційний суд Київської області припинив здійснення правосуддя у справах, які перебували в його провадженні, у тому числі й у відкритому ним кримінальному провадженні за заявою ОСОБА_1 про перегляд ухвали цього суду від 22 квітня 2013 року за нововиявленими обставинами.

У зв'язку з утворенням Київського апеляційного суду згадане кримінальне провадження було передано новоутвореному суду, який відповідно до вимог частин 2, 3 ст. 35 КПК здійснив відповідну реєстрацію матеріалів, що надійшли, в автоматизованій системі документообігу суду, визначив суддю-доповідача та склад колегії суддів для розгляду цього провадження.

Таким чином, у справі, що розглядається, фактично відбулася зміна складу суду, який відкрив кримінальне провадження за нововиявленими обставинами за заявою ОСОБА_1, внаслідок ліквідації попереднього суду та утворення нового.

Кримінальним процесуальним законодавством не врегульовано питання порядку дій новоутвореного суду після передачі йому ліквідованим судом на розгляд заяви, за якою вже відкрито провадження за нововиявленими обставинами. Адже правовідносини, які виникли внаслідок подання заявником заяви до Апеляційного суду Київської області, припинили своє існування внаслідок ліквідації суду, до якого він звернувся в порядку ст. 463 КПК, що не передбачає для новоутвореного суду продовження певних процесуальних дій, розпочатих ліквідованим судом.

За правилами ч. 6 ст. 9 КПК, у випадках, коли положення КПК не регулюють або неоднозначно регулюють питання кримінального провадження, застосовуються загальні засади кримінального провадження, визначені ч. 1 ст. 7 КПК, до яких, зокрема, належать доступ до правосуддя та забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності.

Ураховуючи наведене, колегія суддів зазначає, що суддя-доповідач Київського апеляційного суду, отримавши заяву ОСОБА_1 про перегляд за нововиявленими обставинами ухвали Апеляційного суду Київської області від 22 квітня 2013 року, обґрунтовано розпочав свої дії з виконання вимог ст. 464 КПК – з етапу перевірки відповідності цієї заяви вимогам ст. 462 КПК та вирішення питання про відкриття кримінального провадження за нововиявленими обставинами.

Висновок щодо застосування норми права. Якщо суддя-доповідач апеляційного суду відкрив кримінальне провадження за нововиявленими обставинами за заявою особи, а в подальшому воно внаслідок ліквідації суду було передано до новоутвореного суду, то цей суд вправі вирішувати питання, які виникають на етапі відкриття кримінального провадження за нововиявленими обставинами, за правилами ст. 464 КПК.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 25 листопада 2019 року у справі № 1-7/12 (провадження № 51-1232кмо18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86070618>

Огляд судової практики об'єднаної палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду / Упоряд.: правове управління (III) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. – Київ, 2019. – 42 стор.

¹ **Застереження:** видання містить короткий огляд судових рішень Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. У кожному з рішень викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua